

۲۴۳۵۶

مرکز تحقیقات حقوق کیفری
تفتیش و تحقیق

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده حقوق

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
در حقوق جزا و جرم‌شناسی

موضوع

تحلیل عنصر خطای جزائی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر رجب گلدوست جویباری

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر محمد علی اردبیلی

نگارش:

جواد طهماسبی

1176/2

بهمن ماه ۱۳۷۷

۲۴۳۵۶

تقدیم به:

پدر مهربان و مادر دلسوزم، به پاس زحمات

بیدریغشان که موفقیت خود را

مرهون مشقّات آنان می دانم.

تقدیم به:

همسرم که در طول تحصیلات تکمیلی
سختیهای فراوانی را متحمل و صبر و تحمل
ایشان همواره مشوق من بود.

تحليل عنصر خطای جزایی

علائم اختصاری

قانون مجازات اسلامی	ق.م.ا
قانون مجازات عمومی	ق.م.ع
جلد	ج
صفحه	ص

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
یک	مقدمه
	فصل اول: کلیات
۲.....	گفتار اول: تاریخچه
۲.....	مبحث اول: جرائم خطایی در ایران باستان
۵.....	مبحث دوم: جرائم خطایی در قانون حمورابی
۷.....	مبحث سوم: جرائم خطایی در یونان باستان
۱۰.....	مبحث چهارم: جرائم خطایی در روم باستان
۱۲.....	مبحث پنجم: جرائم خطایی در عهد دین
۱۲.....	۱- دین یهود
۱۴.....	۲- دین مسیح
۱۶.....	۳- دین مبین اسلام
۱۸.....	گفتار دوم: عنصر روانی جرم
۱۸.....	مبحث اول: تعریف
۲۰.....	مبحث دوم: عنصر روانی جرائم عمدی
۲۰.....	۱- مفهوم علمی عمد
۲۲.....	۲- مفهوم حقوقی عمد
۲۳.....	مبحث سوم: منشأ تفکیک جرائم عمد و خطا

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل دوم: خطای جزائی و مصادیق آن در قانونگذاری ایران
۲۷	گفتار اول: مفهوم خطای جزائی.....
۲۷	مقدمه.....
۲۸	مبحث اول: بیان ماهیت خطای جزائی و انواع آن.....
۲۸	۱- معنی لغوی خطا.....
۲۸	۲- تعریف خطای جزائی.....
۳۱	۳- خطای جزائی از نظر قرآن.....
۳۲	۴- خطا در حدیث رفع.....
۳۴	۵- خطای جزائی از نظر فقهاء.....
۳۶	۶- انواع خطاء از نظر منشأ آن.....
۳۶	الف) خطای متولد.....
۳۷	ب) خطای غیرمتولد.....
۳۸	مبحث دوم: مفهوم حقوقی خطا.....
۴۰	گفتار دوم: مراتب احتمال وقوع جرم براساس خطا.....
۴۱	۱- امور اتفاقی.....
۴۲	۲- خطای جزائی.....
۴۳	۳- عمد احتمالی.....
۴۷	گفتار سوم: خطای مدنی و تفاوت آن با خطای جزائی.....

فهرست مطالب

	عنوان
	صفحه
.....	مبحث اول: مفهوم خطای مدنی.....
.....	۱- آیا مسئولیت مدنی مبتنی بر خطا است؟.....
.....	الف - (۱) نظریه تقصیر.....
.....	ب - (۱) نظریه خطر.....
.....	۲- نظریه های تقصیر و خطر در قوانین مصوب ایران.....
.....	الف - (۲) قانون اساسی.....
.....	ب - (۲) قانون مدنی.....
.....	۱- ب - (۲) اتلاف.....
.....	۲- ب - (۲) تسبیب.....
.....	ج - (۲) قانون مسئولیت مدنی.....
.....	د - (۲) قانون مجازات اسلامی.....
.....	۳- تعریف خطا (تقصیر) مدنی.....
.....	مبحث دوم: تفاوت خطای مدنی و خطای جزائی.....
.....	۱- از نظر هدف وضع قانون.....
.....	۲- از نظر دامنه محدودیت.....
.....	۳- از لحاظ توجه به خصوصیت ذهنی مرتکب.....
.....	۴- از لحاظ ضمانت اجراء.....
.....	۵- از لحاظ توجه به شخصیت مرتکب.....

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵۷	۶- از نظر آئین دادرسی.....
۵۸	گفتار چهارم: مصادیق خطای جزائی.....
۵۸	مقدمه.....
۶۰	مبحث اول: بی احتیاطی.....
۶۰	۱- تعریف بی احتیاطی.....
۶۲	۲- بی احتیاطی در قوانین موضوعه.....
۶۵	۳- ضابطه تشخیص بی احتیاطی.....
۶۸	مبحث دوم: بی مبالاتی.....
۶۸	۱- تعریف بی مبالاتی.....
۷۲	۲- بی مبالاتی در قوانین موضوعه.....
۷۴	۳- ضابطه تشخیص بی مبالاتی.....
۷۶	۴- مصادیق مشابه بی مبالاتی.....
۷۶	الف - ۴) اهمال.....
۷۹	ب - ۴) مسامحه.....
۸۰	ج - ۴) غفلت.....
۸۴	د - ۴) تفریط.....
۸۶	۵- تفاوت بی احتیاطی و بی مبالاتی.....
۸۸	مبحث سوم: عدم مهارت.....

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۸۸	۱- تعریف عدم مهارت.....
۹۰	۲- تقسیم‌بندی عدم مهارت.....
۹۰	الف - ۲) عدم مهارت مادی.....
۹۰	ب - ۲) عدم مهارت معنوی.....
۹۱	۳- رابطه عدم مهارت و بی احتیاطی.....
۹۲	۴- ضابطه تشخیص عدم مهارت.....
۹۴	۵- عدم مهارت در قوانین موضوعه.....
۹۵	مبحث چهارم: عدم رعایت نظامات دولتی.....
۹۵	۱- تعریف.....
۹۶	۲- مصادیق نظامات دولتی.....
۹۶	الف - ۲) قانون.....
۹۸	ب - ۲) آئین نامه.....
۹۹	۱- ب - ۲) آئین نامه‌های اجرائی.....
۹۹	۲- ب - ۲) آئین نامه‌های مستقل.....
۱۰۰	ج - ۲) تصویب نامه.....
۱۰۰	د - ۲) بخش نامه.....
۱۰۱	۳- عدم رعایت نظامات دولتی در قوانین موضوعه.....
۱۰۲	۴- ضابطه تشخیص عدم رعایت نظامات دولتی.....

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل سوّم: بررسی عنصر روانی جرائم خطایی در فقه و حقوق موضوعه	
مقدمه	۱۰۵
الف) جرائم عمومی و جرائم سیاسی	۱۰۵
ب) جرائم مرتبط و غیر مرتبط	۱۰۵
ج) جرائم عمدی و غیر عمدی و مادی	۱۰۶
گفتار اول: جرائم خطایی در قانون مجازات عمومی سابق	۱۰۸
گفتار دوم: جرائم خطایی در نظام کیفری ایران و فقه	۱۱۲
مقدمه	۱۱۲
مبحث اول: جنایات شبه عمد	۱۱۵
الف) تعریف جنایات شبه عمد	۱۱۵
۱- تعریف و ضابطه شبه عمد از نظر فقهاء	۱۱۵
۲- شبه عمد از دیدگاه قرآن	۱۱۸
۳- شبه عمد از دیدگاه روایات	۱۱۸
۴- شبه عمد در قوانین موضوعه	۱۱۹
ب) عنصر روانی جنایات شبه عمد	۱۲۱
مبحث دوم: جرائم در حکم شبه عمد	۱۲۴
۱- مبنا و سیر پیدایش جرم در حکم شبه عمد	۱۲۴
۲- هدف از تشریح جرم در حکم شبه عمد	۱۲۵

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
۳- محدودۀ جرائم در حکم شبه عمد.....	۱۲۶
مبحث سوم: جنایات خطای محض.....	۱۲۷
الف) تعریف.....	۱۲۷
۱- تعریف و ضابطه خطا محض از نظر فقهاء.....	۱۲۷
۲- خطاء محض از نظر قرآن.....	۱۲۸
۳- خطاء محض از دیدگاه روایات.....	۱۲۹
۴- در حکم خطاء محض.....	۱۳۰
۵- خطاء محض در قوانین موضوعه.....	۱۳۷
ب) عنصر روانی جنایات خطاء محض.....	۱۳۷
۱- جنایات خطای محض با وجود تقصیر.....	۱۳۸
۲- جنایات خطای محض بدون تقصیر.....	۱۴۰
مبحث چهارم: جنایات به تسبیب.....	۱۴۲
۱- تعریف تسبیب.....	۱۴۲
۲- بررسی عنصر روانی جنایات به تسبیب.....	۱۴۴
الف- ۲- آیا عناوین شبه عمد و خطای محض در تسبیب جاری است یا خیر؟.....	۱۴۴
ب- ۲- خطای جزایی در جنایات به تسبیب.....	۱۴۶
مبحث پنجم: سایر جرائم غیر عمدی.....	۱۵۱

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۵۱	مقدمه
۱۵۱	۱- جرائم غیر عمد در قوانین موضوعه
۱۵۲	۲- عنصر روانی جرائم غیر عمدی
۱۵۵	گفتار سوم: شروع، معاونت، شرکت در جرائم خطائی
۱۵۵	مبحث اول: شروع به جرم در جرائم خطائی
۱۵۶	مبحث دوم: معاونت در جرائم خطائی
۱۵۷	الف) نظر موافقین
۱۶۱	ب) نظر مخالفین
۱۶۲	ج) نتیجه گیری
۱۶۳	مبحث سوم: شرکت در جرائم خطائی
۱۶۷	گفتار چهارم: خطای قابل مجازات و شرائط آن
۱۶۷	مبحث اول: خطای قابل مجازات
۱۶۷	چند دلیل بر اثبات مسئولیت ناشی از خطا
۱۶۷	۱- نظر فقهاء
۱۷۰	۲- نظر مفسرین
۱۷۲	۳- از نظر روایات
۱۷۳	۴- نظر عقلاء
۱۷۳	۵- نظر شورای نگهبان

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۷۵	مبحث دوم: شرایط مجازات در جرائم خطایی
۱۷۵	۱- ایجاد ضرر.....
۱۷۶	الف) ضرر مادی.....
۱۷۶	ب) ضرر معنوی.....
۱۷۷	ج) ضرر جسمانی.....
۱۷۷	د) ضرر اجتماعی.....
۱۷۸	۲- رابطه سببیت بین خطا و ضرر.....
۱۷۹	الف) نظریه خطا شرط ضروری و واجب برای پیدایش نتیجه.....
۱۸۰	ب) نظریه خطا شرط متصل به نتیجه.....
۱۸۱	ج) نظریه خطا شرط پویای نتیجه.....
۱۸۲	د) نظریه خطا شرط لازم و کافی برای پیدایش نتیجه.....
۱۸۳	ه) رویه دیوان عالی کشور.....
۱۸۶	نتیجه گیری.....
۱۹۳	فهرست منابع.....